

Keywords: *autonomy, academic culture, academic freedom, culture of thought, pedagogical culture, culture of labor, culture of intercourse, culture of educational activity.*

УДК 278.091.12-047.22

Алієв О. К.

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ В АЗЕРБАЙДЖАНІ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ

У статті схарактеризовано чинники, які визначають значущість економічної освіти як необхідної умови для впровадження в Азербайджані інноваційної моделі розвитку, а саме: створення в системі професійної підготовки майбутніх фахівців-економістів в університетах країни інноваційного освітнього середовища, впровадження віртуального навчання, застосування інноваційних комп'ютерних програм (бізнес-симуляції тощо).

Ключові слова: *економічна освіта, професійна підготовка, майбутні економісти; університети Азербайджану.*

Сучасний етап розвитку вищої освіти у високотехнологічних країнах світу актуалізує удосконалення підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема для сфери економіки. В цивілізаційному контексті можна стверджувати, що національні економіки різняться між собою як за розміщенням, кількісними показниками (територія, населення, ресурсний потенціал тощо) так і за ключовими якісними характеристиками. Розглядаючи специфіку моделі інноваційного розвитку в Азербайджані, включно з сферою економічної освіти, важливо зазначити, що досліджувана країна входить до групи країн, об'єднаних у Чорноморське економічне співробітництво (BSEC). При цьому, BSEC є регіональною організацією, яка у своїх статутних документах орієнтується на європейські освітні процеси і прагне до співпраці у галузі освіти, зокрема й вищої економічної.

Вивчення стратегій інноваційного поступу країн, що вирізняються швидкими темпами запровадження інновацій у різні сектори національної економіки, створює прецедент для поглибленого вивчення їх інноваційних моделей розвитку. На нашу думку, уваги заслуговує досвід інноваційного розвитку Азербайджанської республіки, однією з умов якого є ефективна й конкурентна економічна освіта.

Передусім зазначимо, що проблемам економічної освіти присвячено вагомі наукові дослідження Е. Герасимової, М. Вачевського, В. Єфремова, О. Ножовника, В. Казакова, М. Левочки, А. Мурадова, В. Петрука та інших. Теоретично вагомими для нашого дослідження є також теоретичні напрацювання, присвячені розкриттю різних аспектів запровадження інновацій у систему професійної підготовки фахівців з вищою освітою [2; 3; 7].

Нам імпонує думка В. Бобрицької, яка зазначає, що формування конкурентоздатної у світовому вимірі університетської освіти включає (в якості одного із основних елементів) інтегровану з вищою освітою систему наукових досліджень і розробок, що гнучко реагує на запити економіки, інституту ринку інтелектуальної власності, механізми стимулювання інновацій. Важливим кроком до запровадження наукових досліджень в освітню практику є створення магістерських програм, де прагнення студентів зорієнтовані на розв'язання актуальних проблем сучасної науки. Для сучасної університетської освіти актуальними є забезпечення ефективного поєднання наукової і викладацької діяльності; стимулювання і розвиток партнерських зв'язків університетів з провідними вітчизняними і зарубіжними центрами, реалізація спільних наукових проєктів; наукової мобільності кадрів для розширення наукового світогляду, обміну досвідом, підвищення якості наукових робіт

[2, с. 243].

Проте, незважаючи на успішні результати напрацювань учених, поза їх пильною увагою залишилося вивчення теоретичних й прикладних аспектів економічної освіти як необхідної умови для впровадження інноваційної моделі розвитку будь-якої країни. Азербайджан є країною, яка зорієнтована на успіхи економічного розвитку, запровадження інновацій у всі сфери виробництва на основі вдалої й зваженої сучасної освітньої політики в галузі професійної підготовки конкурентних, компетентних, мобільних фахівців-економістів.

Метою статті є обґрунтування ролі економічної освіти як необхідної умови для впровадження в Азербайджані інноваційної моделі розвитку. Реалізації визначеної мети сприятиме розв'язання таких **завдань**: 1) здійснити аналіз досвіду Азербайджану у професійній підготовці фахівців з економіки, визначити її інноваційну складову; 2) охарактеризувати чинники, які визначають значущість економічної освіти як необхідної умови для впровадження в Азербайджані інноваційної моделі розвитку.

Слід зазначити, що на думку експертів [1; 6] на початку ХХІ століття Азербайджан перетворився країну, що має високу динаміку розвитку соціальної та економічної сфер серед країн Чорноморського регіону. Приступивши до реформування господарської системи країни на початку 90-х років ХХ ст. уряд Азербайджану цілком свідомо визначився щодо пріоритетності економічних знань, урахування світової економічної думки, відбору нового змісту в організації економічної освіти в університетах Азербайджану, які професійно готують фахівців для економічної галузі країни. З-поміж таких вищих навчальних закладів (ВНЗ) країни, які відіграють найбільш вагомую роль у розвитку економічної освіти, відзначимо Азербайджанський технічний університет, Азербайджанський державний економічний університет, Азербайджанську державну нафтову академію.

Відправним імперативом у висвітленні ролі економічної освіти як умови впровадження в Азербайджані інноваційної моделі розвитку на сучасному етапі є Концепція розвитку “Азербайджан – 2020: погляд в майбутнє”, у якій визначено пріоритетні напрями модернізації економіки і технологічного розвитку країни, орієнтовані на реальні потреби людей. Погоджуємося з науковцями [6], що документ має важливе значення з точки зору формування людських ресурсів нової якості як одного із чинників економічного і соціального прогресу країни. Серед них – запровадження новітніх енергетичних та інформаційних технологій, розвиток космічних і телекомунікаційних систем, системне підвищення енергоефективності тощо. Окрім того, з метою диверсифікації в Азербайджані надається особлива увага трансферу технологій в напрямі впровадження інноваційних рішень у сфері виробництва, переробки сільськогосподарської продукції, нафтопродуктів і пластмас, ефективності електростанцій і поновлюваних джерел енергії.

Успіх економічної освіти в університетах Азербайджану в контексті запровадження інновацій забезпечує те, що ключову мету економічного розвитку країни визначає створення балансу економічного розвитку регіонів, підвищення соціального добробуту і рівня життя громадян в сільських районах, послідовного і координованого здійснення заходів, спрямованих на динамічний розвиток економіки країни, зокрема ненафтового сектору. Тому, економічна освіта в Азербайджані натеper вважається найбільш затребуваною і перспективною, адже сприяє підготовці фахівців не лише для галузі економіки, але й для надання консалтингових послуг в таких сферах, як туризм, маркетинг і організація бізнесу.

Дослідження інноваційної складової професійної підготовки майбутніх економістів у вищій освіті Азербайджану свідчить, що ВНЗ цієї країни мають успіхи у запровадженні віртуального навчання, зокрема онлайн-симуляцій та інтернет-ігр. Слід вказати, що ми розуміємо бізнес-симуляції як феномен інноваційного навчання у сучасній економічній

освіті Азербайджану. Інноваційна сутність бізнес-симуляцій в економічній освіті Азербайджану полягає запровадженні інноваційних комп'ютерних програм, що моделюють реальне економічне середовище та дають можливість реалізувати майбутньому фахівцеві у сфері економіки знання з ведення підприємництва та бізнесу, урахувавши специфіку економіки Азербайджану.

Для розуміння особливостей запровадження інновацій у процесі професійної підготовки економістів в університетах Азербайджану звернемо увагу на те, що вони створюють підґрунтя для реалізації цільових пріоритетів Концепції розвитку "Азербайджан – 2020: погляд в майбутнє" з позицій запровадження інноваційної моделі розвитку країни. Вирішального значення в цьому контексті набуває, по-перше, практична зорієнтованість методик навчання майбутніх економістів як підґрунтя для формування прикладних бізнес-компетентностей; по-друге, персоніфікація освітнього процесу у ВНЗ Азербайджанської республіки, де здійснюється професійна підготовка майбутніх економістів; по-третє, індивідуалізація освітніх траєкторій формування майбутнього фахівця з економіки у процесі організації освітнього процесу у ВНЗ "по вертикалі" й "горизонталі"; по-четверте, методична обґрунтованість підходів у професійному навчанні майбутніх фахівців-економістів, базована на інноваціях, і, водночас, їх доступності, зручності у користуванні, відповідності запитам бенефіціарів (студентів, їх батьків, підприємців, громадянського суспільства як замовників освітніх послуг) і ринку праці. При цьому, як інноваційні віртуальні програми, серед яких й бізнес-симуляції, дають змогу викладачам реалізувати нові вимоги до освітніх продуктів, що застосовуються у практиці інтерактивного навчання підприємству, а студентам засвоювати вже під час набуття майбутньої професії типові управлінські функції (напр., слідкувати за перебігом операцій на віртуальному заводі чи відчувати себе в ролі генерального директора віртуального бізнесу тощо). Опитування викладачів переконує в тому, що під час застосування бізнес-симуляцій їм надається нагода оцінити рівень сформованості управлінських навичок студентів і за потреби внести корекції в науково-методичний супровід освітнього процесу.

Вагомим аргументом на користь того, що вища економічна освіта є необхідною умовою для впровадження в Азербайджані інноваційної моделі розвитку є те, що запровадження онлайн-програм в освітній процес університетів Азербайджану уможлиблюють створення високоавтоматизованого робочого середовища майбутнього фахівця-економіста, що дає йому змогу отримати доступ до актуальних знань у будь-якій формі (текст, звук, відео зображення, графіка тощо). На практиці це означає доступ до інформації у зручний для студента час у місці, де є комп'ютер, що дає змогу відтворювати економічно форматоване середовище будь-якого масштабу: структурний підрозділ, цілу фірму, виробничу галузь чи навіть економіку всієї країни. Таким чином, бізнес-симуляції як інноваційний метод навчання економістів в університетах Азербайджану створює ситуацію максимального наближення до реальних умов професійної діяльності, і водночас, середовище стимулятора створене з урахуванням дії реальних ринкових законів (спадної віддачі, попиту і пропозиції, додаткової вартості, конкуренції, "переливу" капіталу тощо). Слід вказати й на те, що підготовка майбутнього фахівця-економіста в інноваційному освітньому середовищі університетів Азербайджану засобами бізнес-симуляцій може бути застосовна не лише для економістів, але й для топ-менеджерів, маркетологів, фінансових аналітиків, бухгалтерів, технологів та багатьох інших фахівців, адже застосування бізнес-симуляцій дасть змогу опанувати низку найважливіших функцій підприємства, а саме: організацію виробничого процесу; набір персоналу й управління ним; формування й управління основними фондами; розроблення й освоєння основних видів продукції; управління виробничими процесами; управління споживчою якістю продукції; вивчення ринку збуту й вироблення стратегії й тактики реалізації продукції (маркетинг); організація збуту продукції; управління фінансами компанії, зокрема через доступ до кредитних і депозитних інструментів; підвищення ефективності виробництва; організацію ведення

бухгалтерського обліку та формування балансу компанії.

Значний потенціал для забезпечення якості освітнього процесу з підготовки фахівців для сфери економіки Азербайджану відповідно до світових стандартів, що беззаперечно впливає на впровадження інноваційної моделі розвитку країни, має реалізація проекту SABAH (в перекладі з азербайджанської означає “завтрашній день”). Серед ВНЗ країни, що приєдналися до проекту SABAH слід назвати, передусім ті, що мають успішний досвід у професійній підготовці майбутніх економістів, а саме: Бакинський державний університет, Азербайджанський університет архітектури і будівництва, Азербайджанський технічний університет, Азербайджанський державний економічний університет, Азербайджанську державну нафтову академію. Філософія проекту передбачає здійснення наукових робіт студентів, їх практичну підготовку на базі підприємств, що пов’язані як із обраною спеціальністю так із вибором майбутнього місця працевлаштування (напр.: об’єкти бізнесу, полігон поновлюваних джерел енергії, сміттєспалювальний завод, заводи SOCAR тощо). Керівники проекту вважають важливим поєднання процесів набуття знань, практичного досвіду, дослідницьких компетенцій у процесі формування начальних програм. Важливо додати, що випускники SABAH після закінчення отримують диплом відповідного університету, в якому здобули освіту, але в додатку буде вказано, що вони вчилися у рамках проекту. Перший випуск SABAH буде в 2017 році.

На нашу думку, проект SABAH формує інноваційне освітнє середовище у ВНЗ, коли створюються можливості для кожного учасника освітнього процесу реалізувати творчі, пошукові, практико орієнтовані інноваційні форми і методи навчання з метою підвищення ефективності економічної освіти, мобільності студентів і відповідності якості надання освітніх послуг запитам суспільства щодо впровадження інноваційної моделі розвитку країни.

Висновки і перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямі. Викладене створює підґрунтя для низки умовиводів щодо значущості економічної освіти як необхідної умови для впровадження в Азербайджані інноваційної моделі розвитку: по-перше, в основі інноваційної моделі розвитку країни – зорієнтованість на реальні потреби людей, запровадження новітніх енергетичних та інформаційних технологій, розвиток космічних і телекомунікаційних систем, системне підвищення енергоефективності. Важливо, що саме ця стратегічна мета проектується в освітньому процесі університетів Азербайджану, зокрема в інноваційній професійній підготовці майбутніх економістів; по-друге, створенню інноваційного освітнього середовища у ВНЗ Азербайджану сприяє активне залучення студентів й викладачів до віртуального навчання, що дає змогу майбутнім фахівцям-економістам систематизувати теоретичні знання з вирішення умовної практичної проблеми, надає можливість всім учасникам освітнього процесу сформулювати особистісні та професійні пріоритети, отримати досвід роботи у різних, зокрема, нестандартних ситуаціях, у змодельованому економічному середовищі, яке відтворює специфіку розвитку економічного сектору Азербайджану.

Серед перспективних напрямів майбутніх наукових розвідок автора є вивчення інноваційного потенціалу відтворення виробничих ситуацій в онлайн-програмах навчання майбутніх економістів в університетах Азербайджану.

Використана література:

1. Азербайджан: отзывы международных организаций [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.azerbaijans.com/content_1012_ru.html
2. *Бобрицька В. І.* Єдність науки, навчання та інновацій як принцип європейської освіти: історико-педагогічний аналіз / В. І. Бобрицька // *Освітня політика: філософія, теорія, практика* : [монографія] / за ред. В. П. Андрущенко ; авт. кол. : В. П. Андрущенко, Б. І. Андрусишин, В. І. Бобрицька, Р. М. Вернидуб та ін. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С. 229-243.
3. *Бобрицька В. І.* Інформаційність як показник розвитку інноваційного освітнього середовища у вищому педагогічному навчальному закладі / В. І. Бобрицька // *Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України* : міжн. наук.-практ. конф., Ялта, 18-20 вересня 2008 р. : зб. матер. –

- Ялта, 2008. – С. 34-37.
4. Герасимова Е. М. Економічні знання у дискурсі становлення глобалізованого світу: соціально-філософський аналіз : авторф. дис. ... д-ра філософ. наук / Е. М. Герасимова. – К., 2009. – 36 с.
 5. Компанія інтелектуальних Технологій: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.birc.ru/index.php/education-toojs-ru/business-simulation-ru>
 6. Мурадов Адалят. Освіта не може розвиватися без інновацій [Електронний ресурс] / А. Мурадов. – Режим доступу : <http://unec.edu.az/rektor-edalel-muradovun-word-economics-jurnalina-musahibesi/>
 7. Bobrytska V. I. Innovation in the Educational policy of Ukraine in the development of academic mobility / V. I. Bobrytska // Innovations in education: Monograph 3 / ed. by L. Shlossman. – Vienna : “East West” Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2014. – P. 16-27 (180 p.).

References:

1. Azerbaydzhan: otzyvy mezhdunarodnykh organizatsiy [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : http://www.azerbajjans.com/content_1012_ru.html
2. Bobrytska V. I. Yednist nauky, navchannia ta innovatsii yak pryntsyyp yevropeiskoi osvity: istoryko-pedahohichnyi analiz / V. I. Bobrytska // Osvitnia polityka: filosofii, teoriia, praktyka : [monohrafiia] / za red. V. P. Andrushchenka ; avt. kol. : V. P. Andrushchenko, B. I. Andrusyshyn, V. I. Bobrytska, R. M. Vernydub ta in. – K. : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2015. – S. 229-243.
3. Bobrytska V. I. Informatsiunist yak pokaznyk rozvytku innovatsiinoho osvitnoho seredovyscha u vyshchomu pedahohichnomu navchalnomu zakladi / V. I. Bobrytska // Profesionalizm pedahoha v konteksti yevropeiskoho vyboru Ukrainy : mizhn. nauk.-prakt. konf., Yalta, 18-20 veresnia 2008 r. : zb. mater. – Yalta, 2008. – S. 34–37.
4. Herasymova E. M. Ekonomichni znannia u dyskursi stanovlennia hlobalizovanoho svitu: sotsialno-filosofskyi analiz : avtorf. dys. ... d-ra filosof. nauk / E. M. Herasymova. – K., 2009. – 36 s.
5. Kompaniia intelektualnykh Tekhnolohii: ofitsiinyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.birc.ru/index.php/education-toojs-ru/business-simulation-ru>
6. Muradov Adaliat. Osvita ne mozhe rozvyvatysia bez innovatsii [Elektronnyi resurs] / A. Muradov. – Rezhym dostupu : <http://unec.edu.az/rektor-edalel-muradovun-word-economics-jurnalina-musahibesi/>
7. Bobrytska V. I. Innovation in the Educational policy of Ukraine in the development of academic mobility / V. I. Bobrytska // Innovations in education : monograph 3 / ed. by L. Shlossman. – Vienna : “East West” Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2014. – P. 16-27 (180 p.).

Алиев О. К. Экономическое образование как необходимое условие для внедрения в Азербайджане инновационной модели развития.

В статье дана характеристика факторов, которые определяют значимость экономического образования как необходимого условия для внедрения в Азербайджане инновационной модели развития, а именно: создание в системе профессиональной подготовки будущих специалистов-экономистов в университетах Азербайджана инновационной образовательной среды, внедрения виртуального образования, применения инновационных компьютерных программ (напр.: бизнес-симуляций и др.).

Ключевые слова: *будущие экономисты, профессиональная подготовка, экономическое образование, университеты Азербайджана.*

Aliyev O. K. Economic education as necessary condition of implementation in Azerbaijan of innovative model of development.

In the article Author determined factors which determine meaningfulness of economic education as a necessary condition of implementation in Azerbaijan of innovative model of development, namely: creation in the system of professional preparation of future specialists-economists in the universities of country of innovative educational environment, implementation of virtual studies, application of the innovative computer programs (business-simulations and others like that).

Keywords: *economic education; economists to be; vocational training; universities of Azerbaijan.*